izvirni znanstveni članek
prejeto: 2009-01-12

UDK 631.147(497.472)

IZBRANI VIDIKI EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA V SLOVENIJI S POSEBNIM POUDARKOM NA SLOVENSKI ISTRI

Dane PODMENIK
SI-1000 Ljubljana, Postojnska 21
e-mail: dane.podmenik@gmail.com

Simon KERMA
Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije Koper, SI-6000 Koper, Titov trg 5
e-mail: simon.kerma@fhs.upr.si

IZVLEČEK

V članku predstavljamo značilnosti in problematiko ekološkega kmetijstva v Sloveniji s posebnim poudarkom na Slovenski Istri. Za Slovenijo kot celoto lahko rečemo, da je ekološko kmetijstvo v primerjavi s povprečjem EU nadpovprečno razvito. Vendar se v zastopanosti ekološkega kmetijstva pojavljajo velike razlike med posameznimi regijami Slovenije. Poleg razlik v zastopanosti je problematična tudi sestava ekoloških površin, saj v veliki večini prevladujejo travinja (približno 90% vseh ekoloških površin). Razlog za tako stanje je predvsem v tem, da se je ekološko kmetijstvo najbolj razvilo na območjih, kjer so naravne razmere za kmetijstvo težavnejše (hribovitejši predeli) in omogočajo predvsem usmeritev v živinorejo, čemur so namenjene travniške ter pašniške površine. Drugi razlog pa je subvencijska politika, ki (preveč) podpira omenjeno usmeritev. V nadaljevanju so predstavljeni rezultati terenske raziskave o ekološkem kmetovanju v Slovenski Istri, kjer so naravne razmere za razvoj te dejavnosti ugodne, vendar je ekološko kmetijstvo v tej regiji dobilo "zagon" šele v zadnjih letih, zato je v primerjavi s stanjem v Sloveniji tudi podpovprečno razvito. Za razliko od prevladujoče usmerjenosti ekološkega kmetijstva v Sloveniji (živinoreja, travniške in pašniške površine) je v Slovenski Istri število živine izredno nizko in posledično je tudi travniških ter pašniških površin veliko manj (25% vseh ekoloških površin). Prevladujejo vinogradi (38% vseh ekoloških površin), približno šestina je njivskih površin in petina oljčnikov ter sadovnjakov skupaj. V Slovenski Istri prevladujejo oljkarske in mešane ekološke kmetije.

Ključne besede: EU, Slovenija, Slovenska Istra, (konvencionalno) kmetijstvo, ekološko kmetijstvo

ASPETTI PRESCELTI DELL'AGRICOLTURA ECOLOGICA IN SLOVENIA CON PARTICOLARE RIFERIMENTO ALL' ISTRIA SLOVENA

SINTESI

Nell'articolo vengono presentate le caratteristiche e le problematicità dell'agricoltura ecologica in Slovenia con particolare riferimento all'Istria slovena. Possiamo affermare che in Slovenia l'agricoltura ecologica ha raggiunto un livello superiore alla media dell'UE. Ciò nonostante a livello di regioni slovene si registrano notevoli differenze, non soltanto per quanto riguarda le quote ma anche per la struttura delle superfici, a prevalere sono superfici a prato stabile (circa il 90% delle superfici ecologiche). La ragione va ricercata nelle caratteristiche evolutive dell'agricoltura ecologica che è stata adottata soprattutto in aree dove le condizioni ambientali risultano meno favorevoli (zone montane), facendo prevalere la zootecnia cui sono destinati le superfici a prato e pascolo. Inoltre questo stato delle cose è la conseguenza naturale di una politica delle sovvenzioni che privilegia (eccessivamente) l'attuale indirizzo. Nel prosieguo dell'articolo sono presentati i risultati della ricerca sull'agricoltura ecologica nell'Istria slovena realizzata sul territorio. Le condizioni naturali risultano favorevoli a tale indirizzo, eppure solo negli ultimi anni è "decollata", con un'incidenza ancora limitata sul panorama nazionale, ragion per cui risulta al disotto della media slovena. A differenza della tipologia che prevale nell'agricoltura ecologica slovena (allevamento, superfici a prato e pascolo), nell'Istria slovena si registra un numero modesto di capi di bestiame e conseguentemente anche le superfici a prato e pascolo sono più ridotte (il 25% di tutte le superfici ecologiche). Prevalgono i vigneti (38% delle aree ecologiche complessive), un sesto circa sono campi coltivati e un quinto è rappresentato da uliveti e frutteti. Nell'Istria slovena la maggior parte delle aziende agricole ecologiche sono o di tipo misto oppure sono specializzate in olivicoltura.

Parole chiave: UE, Slovenia, Istria slovena, agricoltura (convenzionale), agricoltura ecologica

UVOD

Kmetijstvo velja danes poleg industrije, prometa in energetskega sektorja gospodarstva za enega večjih onesnaževalcev okolja, saj negativno vpliva na celotno biosfero, obenem pa so vprašljive kakovosti tudi pridelki ter izdelki, ki so bili pridelani s pomočjo umetnih gnojil in fitofarmacevtskih sredstev, ali pa tisti, ki spadajo v skupino gensko spremenjenih organizmov (GSO). Vedno bolj je razširjeno prepričanje laične in strokovne javnosti, ki povezuje mnoge "novodobne" bolezni med drugim tudi z načinom pridelovanja oziroma uporabe raznih (potencialno) nevarnih kemičnih sredstev v kmetijstvu.

Rejec Branceljeva (2001) poudarja, da sta intenzifikacija in specializacija kmetijstva, ki ju je spodbudila skupna evropska kmetijska politika, pripeljali do negativnih vplivov na okolje v Evropi. Glavni dejavniki so predvsem velika uporaba umetnih gnojil in fitofarmacevtskih sredstev ter širjenje ornih površin na račun travniških. Kmetijstvo je bilo prepoznano kot pomemben obremenjevalec tako iz razpršenih virov, v primeru velikih živinorejskih obratov, ribogojnic ter neprimernega shranjevanja in odlaganja sredstev za varstvo rastlin, pa tudi kot točkovni vir obremenitev. V Sloveniji lahko zasledimo podobno stanje. V ravninskih in gričevnatih pokrajinah Slovenije smo priča intenzifikaciji in specializaciji kmetijstva, v hribovitih in kraških območjih pa intenzivnemu zaraščanju kmetijskih zemljišč. Kot odgovor na zgoraj naštete probleme so se pojavili tako imenovani kmetijsko-okoljski programi, s katerimi naj bi zmanjšali obremenitve okolja zaradi kmetijstva (Rejec Brancelj, 2001, 54).

V sklop kmetijsko-okoljskih programov je uvrščeno tudi ekološko kmetijstvo, za katerega velja, da je naravi ter ljudem najbolj prijazna oblika kmetijstva. Za razliko od konvencionalno intenzivnega kmetijstva, ki povzroča veliko že omenjenih negativnih vplivov, so pri ekološkem kmetijstvu ti veliko manjši oziroma minimalni.[1] To je predvsem zaradi prepovedane uporabe umetnih mineralnih gnojil, pesticidov,[2] herbicidov in omejene uporabe fungicidov (Tabela 1).

Tabela 1: Osnovne razlike med ekološkim in konvencionalnim kmetijstvom (Bavec, 2001, 22).
Table 1: Basic distinctions between ecological and conventional farming (Bavec, 2001, 22).

	Ekološko	**Konvencionalno**
Izboljšanje rodovitnosti tal	s pravilnimi postopki obdelave, z organskim gnojenjem, s kolobarjenjem	z uporabo mineralnih gnojil
Prehrana rastlin	posredna (sproščanje hranil iz tal)	direktna (z uporabo lahko topnih mineralnih gnojil)
Varstvo rastlin	odprava vzrokov, preprečevanje nastanka bolezni in škodljivcev, rasti plevelov	odprava znamenj z uporabo fitofarmacevtskih sredstev
Živinoreja	živalim primerna reja (izpusti, prostor, svetloba)	baterijska reja perutnine, privezana reja brez izpustov ...
Prehrana živali	optimalna kakovost doma pridelane krme	optimalno dopolnilno krmljenje (beljakovinski in drugi dokupljeni dodatki)
Zdravljenje živali	povečanje odpornosti	zdravljenje bolezenskih znamenj

1 Študij, ki preučujejo vplive ekološkega kmetijstva na okolje in primerjajo te vplive z vplivi konvencionalnega kmetijstva, je sicer kar nekaj. Velika večina avtorjev dokazuje, da so negativni vplivi pri ekološkem kmetijstvu manjši. Se pa rezultati študij razlikujejo v tem, v kolikšni meri so ti negativni vplivi manjši, kar je predvsem posledica različno izbranih metodoloških pristopov. Za primerjavo glej npr. kompleksno interdisciplinarno študijo "The Environmental Impacts of Organic Farming in Europe" skupine raziskovalcev z različnih področij znanosti (Stolze et al., 2000).

2 Pesticidi so najbolj nevarni za kmetovalce, njihove družine in potrošnike. Toksičnost in škodljivost pesticidov, ki se v kmetijstvu uporabljajo za zatiranje škodljivcev, plevelov in rastlinskih bolezni, za ljudi in okolje je odvisna od njihovih lastnosti (kemična sestava, stopnja razgradljivosti, mutagenost, sposobnost vključevanja v prehranjevalno verigo) ter koncentracije in načina uporabe. Laboratorijske študije dokazujejo, da pesticidi lahko povzročajo različne zdravstvene težave, kot so: okvare ob rojstvu, poškodbe živčnih sistemov, rak in druge bolezni oz. problemi, ki se lahko pojavijo v daljšem časovnem obdobju. Te negativne posledice so odvisne od toksičnosti pesticidov in njihove količinske porabe (EPA, 2009). Posebna rizična skupina so kmetovalci, ki so več let v neposrednem stiku s pesticidi, saj študije dokazujejo, da so bolj podvrženi nekaterim boleznim, npr. astmatskim obolenjem (Hoppin et al., 2009), nevrološkim problemom (Science Netlinks, 2009) in povečanemu tveganju za rakom na prostati (Alavanja et al., 2003).

Bavčeva sicer opredeljuje ekološko kmetijstvo kot način trajnostnega kmetijstva, ki v pridelavi hrane temelji na ravnovesju v sistemu tla-rastline-živali-človek in sklenjenem kroženju hranil v njem (Bavec, 2001, 9). Osnovna predpostavka ekološkega kmetijstva je po Lampkinu (1994) trajnost, ki poleg ohranjanja neobnovljivih virov zajema tudi okoljsko in socialno trajnost. V Evropi se uporabljajo izrazi ekološko, biološko oziroma organsko kmetovanje, v Sloveniji pa smo se odločili za izraz ekološko kmetovanje. Za pridelke in živila je ohranjena predpona *bio-* (Kocjan Ačko, 2002).

Temeljni cilj ekološkega kmetijstva je tako pridelava zdravih, kakovostnih rastlinskih in živalskih pridelkov oziroma izdelkov v skladu z naravo in njenimi zakoni (Bavec, 2001). Druge glavne cilje, ki jih zasleduje ekološko kmetijstvo, pa lahko strnemo v naslednje točke (Štancar Poprask, 2008):

- ohranjanje rodovitnosti tal,
- kroženje hranil,
- primerna reja in krmljenje živali,
- zaščita naravnih življenjskih virov (voda-tla-zrak),
- minimalna obremenitev okolja,
- aktivno varovanje okolja in biotske raznovrstnosti,
- varstvo energije ter surovin in
- zagotavljanje delovnih mest v kmetijstvu.

Kot osnovne prepovedi v ekološkem kmetijstvu lahko izpostavimo naslednje (Bavec, 2001):

- uporaba kemičnosintetičnih sredstev za varstvo rastlin,
- uporaba razkuženega semena,
- uporaba lahko topnih gnojil,
- uporaba sintetičnih dodatkov v krmilih,
- uporaba surovin živalskega izvora v krmilih,
- uporaba gensko spremenjenih organizmov in
- preventivno zdravljenje živali s kemoterapevtiki (kokcidiostatiki, antibiotiki).

Po Lampkinu (1994) ima ekološko kmetijstvo tudi potencial za zagotavljanje različnih koristi: od zaščite okolja, ohranitve neobnovljivih virov, boljše kakovosti hrane, zmanjšanja presežkov produkcije pa vse do preusmeritev kmetijstva k zahtevam trga.[3] Ob kmetijsko-okoljevarstvenih vidikih ima ekološko kmetijstvo tudi ekonomsko-socialno plat, saj je obenem tudi gospodarska panoga, ki vedno večjemu številu ljudi prinaša zaslužek in boljše življenjske razmere ter predstavlja t. i. tržno nišo.

Če je problematika ekološkega kmetovanja v Sloveniji relativno dobro raziskana, pa to ne velja za območje Slovenske Istre. Predstavitev rezultatov raziskave med ekološkimi kmeti v Slovenski Istri je v tem smislu eden prvih znanstvenih prispevkov.

METODOLOGIJA

Pri predstavitvi stanja in značilnosti ekološkega kmetijstva v Sloveniji ter primerjavi med Slovenijo in drugimi članicami EU smo uporabili zbiranje, analize in primerjave pisnih ter spletnih virov in sekundarnih statističnih podatkov. Pri analizi vloge ekološkega kmetijstva v razvojnih planih Slovenske Istre smo pregledali obstoječe regionalne razvojne dokumente: Regionalni razvojni program Južne Primorske (RRP, 2006), Razvojni program podeželja (RPP, 2006) in Program varstva okolja za Slovensko Istro (PVO, 2006). Ker smo želeli pridobiti dodatne informacije o izvajanju programov, povezanih z ekološkim kmetijstvom, in poglede na razvojno vlogo ekološkega kmetijstva v obravnavani regiji, smo se prek elektronske pošte neposredno obrnili na Regionalni razvojni center Koper (RRC).

Zaradi pomanjkanja podatkov o ekološkem kmetijstvu v Slovenski Istri je bila v juniju in juliju 2008 opravljena terenska raziskava (Anketa, 2008), katere namen je bil popis in pogovor z vsemi ekološkimi kmeti, ki so vključeni v eno izmed kontrolnih organizacij. Sestavili smo anketni vprašalnik s šestindvajsetimi vprašanji in z njim poskušali čim širše zajeti različne značilnosti in vidike ekološkega kmetovanja v Slovenski Istri. Vzorec anketne raziskave predstavljajo kmetijski pridelovalci iz Slovenske Istre, ki so vključeni v kontrolo ekološkega kmetijstva. Od skupno sedemintridesetih ekoloških kmetovalcev, vključenih v kontrolo, smo celotno anketo opravili s triintridesetimi. Dobljene odgovore smo interpetirali in s pomočjo Geografskih informacijskih sistemov (GIS) oziroma programa Arc map prikazali na karti. Opravili smo tudi intervju z Borisom Frasom (Fras, 2008), ekološkim kmetom iz Ankarana in predsednikom Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije.

RAZVOJ EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA V SVETU IN PRI NAS

Tate (1994) razdeli razvoj ekološkega kmetijstva na tri glavna obdobja:

- obdobje med 1924–1927 zaznamujejo borba in finančne težave za utemeljevanje ekološkega kmetijstva zaradi odklonilnega in tudi sovražnega odnosa okolja, takrat so bila napisana tudi temeljna dela,
- v obdobju med 1970–1980 začne naraščati okoljska zavest, vzporedno z njo pa tudi povpraševanje po ekoloških pridelkih oz. izdelkih, vzpostavijo se glavne simbolne sheme ekološkega kmetijstva in

3 "Preusmeritev v ekološko kmetijstvo lahko pomeni ob hkratni spremembi načina trženja rešitev iz začaranega kroga neprenehnega povečevanja obsega pridelave. Poleg tega je lahko za določeno število kmetij tudi resnična priložnost za ohranitev kmetije in delovnega mesta na njej." (Bavec, 2001, 21)

- v obdobju po letu 1980 dobi ekološko kmetijstvo širše priznanje in veljavo, vzpostavijo se nacionalni in mednarodni standardi.

Začetki ekološkega kmetijstva segajo v zgodnja leta 20. stoletja, ko se je v kmetijstvu začelo uporabljati mineralna gnojila in kemijske snovi. Med očete ekološkega kmetijstva se uvršča Rudolf Steiner s posebno vejo ekološkega kmetijstva – kmetijstvom po biološko-dinamični metodi. Večje zanimanje za ekološko kmetijstvo se je začelo v petdesetih letih predvsem v Švici, Avstriji in Veliki Britaniji, kjer so to vrsto kmetovanja poimenovali organsko-biološko kmetovanje. Z naraščanjem povpraševanja po ekološko pridelani hrani in števila ekoloških kmetovalcev se je pojavila potreba po določitvi pravil ter standardov in posledično tudi nadzora. Tako je bila leta 1972 ustanovljena Mednarodna zveza gibanj za ekološko kmetijstvo (IFOAM), ki je povezala biološke pridelovalce pod enotno okrilje, leta 1982 pa so bili sprejeti Temeljni standardi za ekološko kmetijstvo in predelavo živil. Večje preusmerjanje v ekološko kmetijstvo se je v Evropi začelo v osemdesetih letih, še posebej pa v devetdesetih, ko so se tako med uporabniki hrane kot med pridelovalci uveljavila številna okoljska gibanja, kmetje in vlade pa so se ubadali s presežki hrane in negativnimi posledicami preobremenitve okolja z intenzivnim kmetijstvom (Bavec, 2001).

V Sloveniji ima ekološko kmetijstvo dokaj kratko zgodovino, saj se je zanimanje zanj pojavilo šele ob koncu osemdesetih oz. v začetku devetdesetih let. Takrat so se začela razna predavanja, seminarji in izobraževanja v zvezi z zdravo prehrano in ekološkim kmetijstvom. Za začetnike "praktičnega" ekološkega kmetijstva lahko štejemo društvo Mikrokozmos, ki je delovalo v Pomurju in je bilo usmerjeno v pridelovanje raznih kultur (predvsem žit) po biološko-dinamični metodi. Ustanovljena je bila tudi Vrtičkarska univerza ter društvo Ajda, ki se je navezovalo na biološko-dinamično kmetijstvo. To je bila prva tovrstna organizacija, ki je združevala večje število ljudi in je bila tudi povezana s tujimi pridelovalci. Večji razvoj ekološkega kmetijstva se je začel sredi devetdesetih, ko se je zgodilo kar nekaj prelomnih dogodkov. Ministrstvo za kmetijstvo je leta 1997 pripravilo Priporočila za ekološko kmetovanje, ki so veljala tudi za prve standarde. V spodbujanje ekološkega kmetovanja so se bolj aktivno vključile tudi nekatere območne kmetijske svetovalne službe in zavodi. Ustanovljeni sta bili Združenje ekoloških kmetov Slovenije in Združenje za ekološko kmetovanje SV Slovenije. Tudi med potrošniki se je pojavilo večje zanimanje za ekološko pridelano hrano. Leta 1998 so bile v kontrolo, ki so jo na začetku opravljali avstrijski nadzorniki, vključene prve slovenske kmetije. Kasneje pa je to vlogo prevzel Kmetijski zavod Maribor z domačimi nadzorniki, ki so se izobraževali v Avstriji. S strani pridelovalcev so bila ustanovljena nova združenja, med drugim tudi Združenje ekoloških kmetov Obale (ZEK Obala). Vsa območna združenja so se leta 1999 povezala v krovno združenje – Zvezo združenj ekoloških kmetov Slovenije (Bavec, 2001).

STANJE IN PROBLEMI EKOLOŠKEGA KMETOVANJA V SLOVENIJI

V Sloveniji se je od vzpostavitve kontrole in državnih subvencij število ekoloških kmetij in površin zelo povečalo, nasprotno pa število konvencionalnih kmetijskih gospodarstev iz leta v leto upada.[4] Ekoloških pridelovalcev oz. kmetij je bilo 1998. leta 41, leta 2007 pa že 2.000. Od tega je bilo kmetij z že pridobljenim certifikatom 1.610, kmetij v preusmerjanju pa 388. Delež ekoloških kmetij v letu 2007 v primerjavi s številom vseh kmetij v Sloveniji znaša 2,7%. Povprečna velikost ekološke kmetije je 14,7 ha, kar je veliko več kot pri konvencionalnih kmetijah (6,5 ha) (MKGP, 2009a; Statistični letopis, 2008).

Do podobno velike rasti je prišlo tudi pri kmetijskih površinah, ki so bile vključene v kontrolo. Tako je bilo leta 1999 v ekološko kontrolo vključenih 2.400 ha, leta 2007 pa že 29.322 ha površin.[5] Delež ekoloških kmetijskih površin v primerjavi z vsemi kmetijskimi površinami v uporabi v letu 2007 znaša 6,0% (MKGP, 2009a; Statistični letopis, 2008).

Po sestavi obdelovalnih površin, ki so vključene v kontrolo, daleč največji delež (88,7%) pripada travinju. Sledijo njive s 7,9% in sadovnjaki z 2,3% deležem. Skupni delež ekoloških površin z vrtninami, vinogradi in oljčniki je še manjši (1,1%) (MKGP, 2009a). V ekološki živinoreji prevladuje reja drobnice, govedi in perutnine (ANEK, 2005).

Primerjava stanja ekološkega kmetijstva med Slovenijo in ostalimi članicami EU

Za "objektivnejšo" sliko o ekološkem kmetijstvu v Sloveniji in za ovrednotenje zgoraj navedenih podatkov je potrebna primerjava z ostalimi članicami EU (Slika 1).

4 Leta 2007 je bilo v Sloveniji registriranih 75.340 kmetijskih gospodarstev, skoraj 2 .000 manj kot leta 2005 in več kot 11.000 manj kot leta 2000 (Statistični letopis, 2008). Po podatkih MKGP je bilo leta 2007 v integrirano pridelavo vključenih 6.041 kmetij (MKGP, 2009b).

5 Istega leta je bilo v Sloveniji registriranih 488.774 ha kmetijskih zemljišč v uporabi (Statistični letopis, 2008). V integrirano pridelavo pa je bilo leta 2007 vključenih 56.877,59 ha kmetijskih zemljišč (MKGP, 2009b).

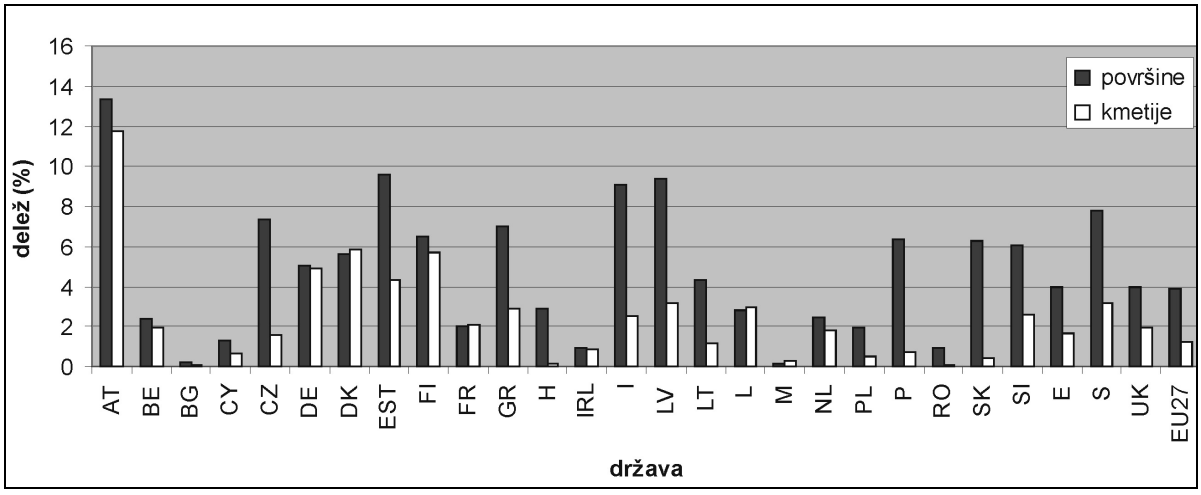

Sl. 1: Primerjava deležev ekoloških kmetijskih površin in ekoloških kmetij v članicah EU (%), 2007 – podatki za Ciper, Luxemburg, Portugalsko in Slovaško so za leto 2006 (Organic Europe, 2008).
Fig. 1: Proportions of ecological farming areas and ecological farms, comparison between EU member states (%), 2007 – data for Cyprus, Luxemburg, Portugal and Slovakia from 2006 (Organic Europe, 2008).

Iz gornjih podatkov je lepo razvidno, da med državami članicami EU izrazito izstopa Avstrija, ki ima najbolj razvito ekološko kmetijstvo. Slovenija je s 6,04-odstotnim deležem ekoloških površin in 2,59-odstotnim deležem ekoloških kmetij nad povprečjem EU. Če upoštevamo samo delež ekoloških kmetijskih površin, so (pričakovano) pred Slovenijo nekatere bolj razvite države z daljšo tradicijo ekološkega kmetijstva: Avstrija, Italija, Danska, Finska in Švedska. Nekoliko pa preseneča dejstvo, da so pred Slovenijo tudi Češka, Estonija, Latvija, Portugalska in Slovaška. Omenjene države (razen Češke) so po razvitosti ekološkega kmetijstva še pred leti močno zaostajale za Slovenijo, a so v zadnjih letih dosegle zelo veliko rast, tako da so sedaj prehitele Slovenijo. Najbolj je narasel delež ekoloških površin v Latviji – od 2,98% leta 2003 do 9,35% v letu 2007 (Organic Europe, 2008).

Povprečna velikost ekološke kmetije v EU je leta 2005 znašala 38,7 ha, kar je skoraj trikrat več kot v Sloveniji. Češka in Slovaška sta državi, v katerih je povprečna velikost ekoloških kmetij daleč največja (305 ha oziroma 462 ha). Po velikosti ekoloških kmetij je Slovenija na repu držav članic EU, a je še primerljiva z Avstrijo (Eurostat, 2008).

Češka, Islandija in Slovenija so države z največjimi deleži travinja (okoli 90%), kar je dvakrat več od povprečja EU - 27%. Največje deleže ornih površin (njive, vrtovi ...) imajo Švedska (80%), Estonija (79%), Litva (73%) ter Latvija (70%).Trajni nasadi imajo pomembno vlogo oziroma so nadpovprečno zastopani na Cipru (58%), v Bolgariji (38%), Grčiji (23%), Poljski (22%), Italiji (18%) ter Španiji (17%); štiri od šestih naštetih držav so v Sredozemlju (Willer, 2008).

Ekološko kmetijstvo po statističnih regijah Slovenije

Dosegljivi statistični podatki MKGP in SURS kažejo na precejšnje razlike med posameznimi statističnimi regijami Slovenije. Zanimalo nas je število ekoloških kmetij in njihova povprečna velikost glede na obseg ekološko obdelanih površin v kontroli ter primerjava z vsemi kmetijskimi gospodarstvi in kmetijskimi zemljišči v uporabi (Tabela 2).

Največ ekoloških kmetij je v Savinjski regiji (362), nad 200 pa jih je registriranih še v Koroški, Osrednjeslovenski in Goriški regiji. Največ ekološko obdelanih površin v kontroli pa je v Jugovzhodni statistični regiji in Notranjsko-kraški regiji (v obeh s preko 4.000 ha). Opazimo lahko tudi velike razlike v povprečnih velikostih ekoloških kmetij po regijah. Odstopajo kmetije iz Obalno-kraške in Notranjsko-kraške regije ter Regije JV Slovenije. V okviru slovenskega povprečja so ekološke kmetije iz Goriške regije, medtem ko so ekološke kmetije iz vseh ostalih statističnih regij podpovprečno velike (okrog 10 ha). Še večja so odstopanja po statističnih regijah glede na delež ekoloških kmetij in ekološko obdelanih površin v primerjavi z vsemi kmetijskimi gospodarstvi in s skupnimi kmetijskimi površinami v uporabi. Regija z največjim deležem ekoloških kmetij je Koroška (9%), sledijo ji Zasavska (6%) in Notranjsko-kraška regija (dobrih 5%), najmanjši delež po številu ekoloških kmetij v regiji pa s pol odstotka dosega Pomurska regija. Pri deležu ekološko obdelanih površin od vseh kmetijskih površin v uporabi je slika nekoliko drugačna. Na prvih mestih sta Notranjsko-kraška (skoraj 19%) in Obalno-kraška regija (skoraj 16%), medtem ko je daleč najmanjši delež (manj kot 1%) ekološko obdelanih površin prav tako zabeležen v Pomurski regiji.

Tabela 2: Število ekoloških kmetij in njihova povprečna velikost glede na obseg ekološko obdelanih kmetijskih površin po statističnih regijah, 2008 (MKGP, 2009c; SURS, 2009).
Table 2: Number of ecological farms and their average size with respect to the area used for ecological farming in individual statistical regions, 2008, (MKGP, 2009c; SURS, 2009).

Statistična regija	Št. eko. kmetij	Delež* (%)	Povprečna velikost eko. kmetije (ha)	Eko. obdel. površine v kontroli (ha)	Delež* (%)
Pomurska regija	52	0,53	10,57	549,58	0,84
Podravska regija	196	1,54	9,86	1.931,91	2,35
Koroška regija	244	9,03	10,81	2.637,57	12,93
Savinjska regija	362	3,16	9,87	3.574,01	5,27
Zasavska regija	57	6,05	10,73	611,64	11,23
Spodnjeposavska regija	54	1,06	11,54	622,94	2,51
Regija JV Slovenija	196	2,41	20,73	4.063,74	8,22
Osrednjeslovenska regija	239	2,79	11,67	2.785,83	4,29
Gorenjska regija	190	4,24	9,79	1.861,00	5,52
Notranjsko-kraška regija	153	5,43	26,33	4.027,74	18,70
Goriška regija	240	4,21	15,64	3.754,43	11,84
Obalno-kraška regija	84	2,86	34,24	2.876,03	15,69
SKUPAJ	2.067	2,74	14,17	29.296,42	5,99

* Deleži so preračunani glede na število vseh kmetijskih gospodarstev in vseh kmetijskih zemljišč v uporabi po statističnih regijah v Sloveniji v letu 2007.

Problemi ekološkega kmetijstva v Sloveniji in kritičen pogled na politiko

Dokumenti oziroma programi, ki so jih pripravili na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, naj bi bili po besedah predstavnikov Koalicije za trajnostni razvoj podeželja, ki jo sestavljajo različne nevladne organizacije (Inštitut za trajnostni razvoj, Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije, združenje AJDA) preveč splošni ter premalo konkretni, vloga ekološkega kmetijstva je v njih zajeta zelo postransko (v predlogu je ekološkemu kmetijstvu namenjeno le nekaj vrstic). Že prvi osnutek Nacionalnega strateškega načrta razvoja podeželja 2007–2013 (v nadaljevanju NSN), ki je izhodišče za pripravo Programa razvoja podeželja 2007–2013 (PRP), je pokazal odsotnost želje po spremembah in po strategiji, ki bi bila v skladu z nenehno javno deklariranimi cilji ("sonaravno", usmerjeno ekološko in v kakovost, Natura 2000). Koalicija je še posebej zaskrbljena zaradi dejstva, da v NSN ni razvidno, kako bo upoštevan Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva do l. 2015, ki ga je vlada sprejela novembra 2005, ter obveznosti v zvezi z doseganjem ciljev za Naturo 2000 (ZZEKS, 2008).

Ob tem v koaliciji opozarjajo tudi, da je besedo ekološko v večini dokumentov zamenjala beseda sonaravno, v katero je vključena tudi integrirana pridelava, ki nima nič skupnega z ekološko pridelavo in predstavlja le kontrolirano obliko uporabe kemičnih sredstev in umetnih gnojil.[6] S tem se posredno omogoča, da bo denar, ki naj bi bil v celoti namenjen minimiziranju negativnih okoljskih in socialnih posledic intenzivnega konvencionalnega kmetijstva, znova porabljen za podporo uporabnikov fitofarmacevtskih sredstev in umetnih gnojil (ZZEKS, 2008).

Enega največjih problemov ekološkega kmetijstva predstavlja izrazita prevlada travinja, saj se na teh zemljiščih pridela zelo malo ekoloških pridelkov. Delež travinja v Sloveniji je dvakrat večji od povprečja EU. Tukaj je lepo vidna problematičnost politike državnih subvencij, na kar je že pred leti opozarjala tudi Vadnalova (2000), saj je po njenem posestna sestava slovenskih ekoloških kmetij izrazito polarizirana, obenem pa način javnega podpiranja spodbuja k ekološkemu kmetovanju večje kmete z veliko travnatega sveta (Vadnal, 2000, 303). Tudi Slabetova (2005) kasneje ugotavlja, da so neposredna plačila za površine v nadzoru ekološke pridelave v absolutnem smislu sicer najvišja

6 Mnenja o namenu in upravičenosti integrirane pridelave so med strokovnjaki deljena. V primerjavi s konvencionalnim kmetijstvom je integrirana pridelava zaradi omejene uporabe kemičnih sredstev in njihove kontrole manj škodljiva za okolje kot konvencionalna. Po našem opažanju se "problematičnost" integrirane pridelave kaže predvsem v višini subvencij, ki jih lahko pridobijo kmetje, vpisani v integrirano pridelavo (v primerjavi z ekološkimi), ter dejstvu, da lahko prihaja do zavajanja potrošnikov s strani pridelovalcev oziroma prodajalcev.

med kmetijsko-okoljskimi plačili za ukrepe slovenskega kmetijsko okoljskega programa (KOP), a da kmetija tudi s kombinacijo dveh ali treh drugih ukrepov v okviru KOP, ki vsak zase in tudi skupaj od kmeta zahtevajo manj napora in dodatnih stroškov od ekološkega kmetovanja, že doseže najvišje možno plačilo na ha letno. Zato se mnogo kmetij raje odloči za druge ukrepe oziroma njihove kombinacije in ne za preusmeritev v ekološko pridelavo (Slabe, 2005).

Posledica vsega tega je tudi, da v Sloveniji primanjkuje ekoloških izdelkov in pridelkov in da moramo veliko teh uvažati. Torej kljub rasti števila ekoloških kmetij ponudba ne raste dovolj hitro. V SWOT analizi, ki so jo naredili predstavniki nevladnih organizacij v okviru projekta "Prispevek NVO k akcijskima načrtoma za ekološko kmetijstvo (EU in nacionalni)", so kot najbolj pereče slabosti oz. pomanjkljivosti navedli (ITR, 2008):

- zelo slaba organiziranost ekotrga v Sloveniji,
- neposredna plačila kmetijskega ministrstva niso ustrezna (SKOP),
- neustrezna razvojna (strateška) usmeritev države (vidik ekološkega kmetijstva),
- kmetijski lobi ne vidi priložnosti v ekološkem kmetijstvu in
- ni investicijsko-infrastrukturnih podpor za ekološko kmetijstvo.

EKOLOŠKO KMETIJSTVO V SLOVENSKI ISTRI: STANJE IN PERSPEKTIVE

V Slovenski Istri je po podatkih vseh treh delujočih kontrolnih služb sedemintrideset ekoloških pridelovalcev oziroma kmetij, od tega je štiriintrideset t. i. družinskih kmetij. Pet (družinskih) kmetij je takih, ki imajo del zemljišč v integrirani pridelavi, del zemljišč pa v ekološki pridelavi.[7] Delež družinskih ekoloških kmetij v primerjavi z vsemi družinskimi kmetijami v Slovenski Istri[8] znaša le 1,6% in je približno enako razporejen med vsemi tremi obalnimi občinami (Bureau Veritas, 2008; IKC, 2008; KON-CERT, 2008; PKG, 2002).

Ekološke kmetije v Slovenski Istri so relativno majhne.[9] saj jih več kot polovica obsega do največ pet hektarjev kmetijskih zemljišč v uporabi. Več kot deset hektarjev površin ima okoli petina kmetij. Povprečna velikost vseh ekoloških kmetij znaša 6,96 ha, medtem ko je to povprečje za družinske ekološke kmetije še nekoliko nižje: 5,66 ha. Daleč največji obseg z nekaj več kot 40 ha (večinoma vinogradov) ima posestvo Brič, d.o.o., največja družinska kmetija pa se nahaja v Lukinih in obsega 26 ha obdelovalnih površin (večinoma njiv). Najmanjša družinska kmetija obsega 0,47 ha (Slika 2).

Po podatkih iz opravljene ankete (Anketa, 2008) je v ekološko kontrolo vključenih približno 231 ha kmetijskih površin.[10] Površin, ki so v lasti družinskih kmetij, je 170 ha ali 4% vseh kmetijskih površin v uporabi v lasti družinskih kmetij v Slovenski Istri. Največ je vinogradov, in sicer 87 ha, od tega jih je skoraj 83 ha v občini Koper. Tukaj je treba poudariti, da kar 37 ha oziroma slaba polovica ekoloških vinogradov pripada posestvu Brič, d.o.o. (Tabela 3).

Tabela 3: Obseg obdelovalnih kmetijskih površin, vključenih v kontrolo v Slovenski Istri po posameznih občinah (ha) (Anketa, 2008).
Table 3: Extent of agricultural areas (ha) in individual municipalities in Slovene Istria included into the supervision system (Questionnaire, 2008).

Občina	Oljčniki	Vinogradi	Travinja	Sadovnjaki	Njive	Vrtovi	Rastlinjaki	Drugo (okrasne rastline)	Skupaj
Koper	14,6	82,7	36,8	6,4	29,8	0,42	0,11	2,5	173,3
Izola	2,8	4,2	1	13,6	2,9	0	0	0	24,5
Piran	7	0,15	22	0	3,8	0,11	0,05	0	33,1
Skupaj	24,4	87	59,8	20	36,5	0,53	0,16	2,5	230,9

7 Kljub temu, da gre za t. i. mešane kmetije, smo jih pri naši analizi obravnavali enako kot čiste ekološke kmetije. Seveda pa so bile pri takih kmetijah upoštevane samo površine, ki so v ekološkem nadzoru.

8 Podatke o stanju celotnega kmetijstva v Slovenski istri, ki so služili kot podlaga za primerjavo in izr ačun deleža ekoloških površin ter ekoloških kmetij, smo črpali iz Popisa kmetijskih gospodarstev 2000 (PKG, 2002).

9 To lahko pripišemo predvsem dediščini nekdanjega (italijanskega) dednega prava ter specifičnim naravnim pogojem.

10 Ker v naši raziskavi nismo zajeli vseh ekoloških pridelovalcev v Slovenski Istri, je obseg vseh ekoloških površin v uporabi še nekoliko višji kot navajamo.

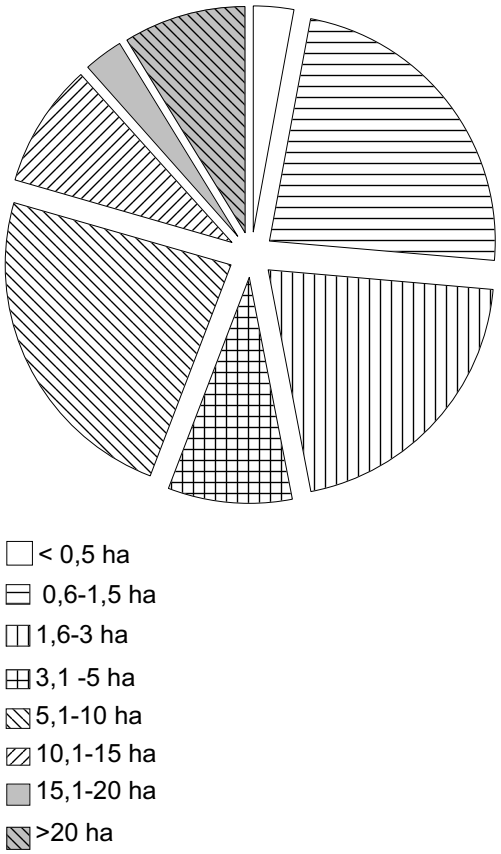

Sl. 2: Velikostna sestava ekoloških kmetij v Slovenski Istri (KZU v ha) (Anketa, 2008).
Fig. 2: Size distribution of organic farms in Slovene Istria (KZU in ha) (Questionnaire, 2008).

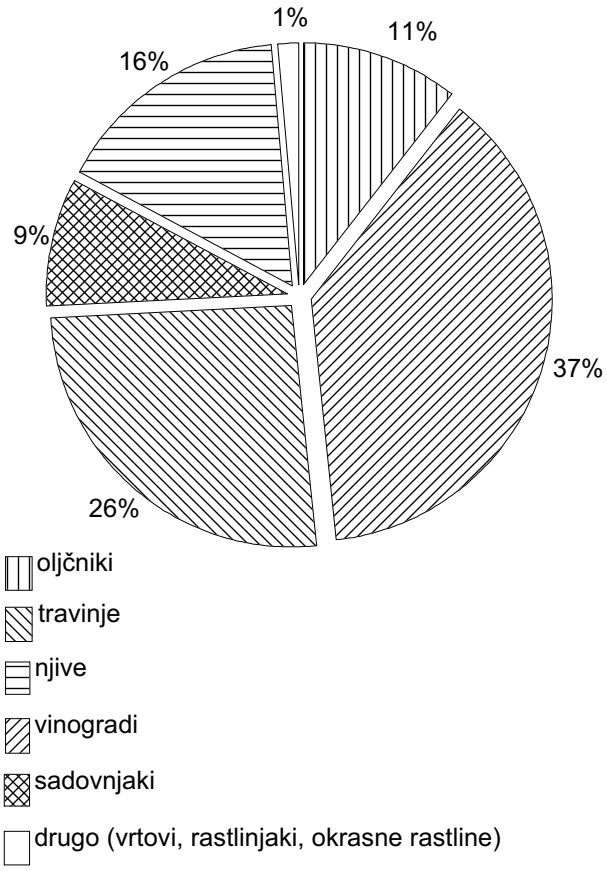

Sl. 3: Sestava obdelovalnih ekoloških kmetijskih površin v uporabi v Slovenski Istri (Anketa, 2008).
Fig. 3: Composition of active organic agricultural areas in Slovene Istria (Questionnaire, 2008).

Prevladujoči usmerjenosti kmetij sta oljkarska, čeprav oljčniki obsegajo (le) okoli 10% vseh ekoloških površin, in mešani tip. Čisto vinogradniško usmerjenih ekoloških kmetij je pet, ena kmetija je poljedelsko in prav tako ena zelenjadarsko usmerjena, sadjarsko in živinorejsko usmerjenih ekoloških kmetij pa ni. Na ekoloških kmetijah živine skorajda ni. Skupaj je okoli 60 kokoši, 20 konjev, dve kozi ter po en prašič in osel, medtem ko ni niti ene glave govedi (Anketa, 2008).
Minimalna prisotnost živine pa sproža tudi vprašanje oziroma problematiko gnojenja površin. V ekološkem kmetijstvu velja, da naj bi kmetovalci stremeli k uporabi gnoja in komposta, pridelanega na kmetiji. Dobra polovica anketiranih ekoloških pridelovalcev svoje površine gnoji izključno ali v večini samo s kupljenimi gnojili, ki so po predpisih dovoljena v ekološkem kmetijstvu. Približno petina pridelovalcev gnoji svoje površine izključno ali v večini z gnojem in/ali kompostom, pridelanim na kmetiji. V oči pa bode podatek, da več kot četrtina pridelovalcev površin sploh ne gnoji. Med temi je največ (novih) oljkarjev in vinogradnikov. Pri tem velja omeniti, da gre pri vinogradih in še posebej pri oljčnikih za površine, ki ne zahtevajo vsakoletnega intenzivnega gnojenja, poleg tega pa so bila zemljišča pri nekaterih kmetih, ki so na novo vpisani v ekološko pridelavo, prejšnja leta intenzivneje gnojena. Pravih kmetov je malo, saj ekološko kmetijstvo pomeni glavni vir zaslužka le petim anketiranim. Vendar je velika večina (27) vseh anketiranih tržno usmerjenih in, kar je zelo pomembno, v večini nimajo problemov s prodajo. Ponekod se pojavlja tudi presežno povpraševanje po pridelkih oziroma izdelkih. Skoraj polovica vprašanih trži svoje pridelke in izdelke izključno na domu. Tretjina pa jih trži na več načinov: na domu, (ekološki) tržnici, raznih prireditvah ter sejmih, v trgovinah, supermarketih, tujini, gostilnah oziroma restavracijah, hotelih in vinotekah (Anketa, 2008).

Tabela 4: Vrednotenje ekološkega kmetijstva v Slovenski Istri (Podmenik Adam, 2008).
Table 4: Evaluation of ecological farming in Slovene Istria (Podmenik Adam, 2008).

Pozitivno	**Negativno**
Sestava ekoloških kmetijskih površin	Razvitost (delež ekoloških kmetijskih površin in ekoloških kmetij)
Izobrazbena sestava gospodarjev ekoloških kmetij	Majhno število živine
Starostna sestava družin na ekoloških kmetijah	Premalo površin namenjenih (zgodnji) pridelavi zelenjave in sadja
Velika večina ekoloških kmetov je tržno usmerjenih	Geografska razporeditev (prisotnost) ekološkega kmetijstva
Večina ekoloških kmetov nima problemov s prodajo	Način gnojenja
	Majhen delež takih, ki jim ekološko kmetijstvo pomeni glavni vir zaslužka
	Slaba povezanost med ekološkimi kmeti

Na koncu lahko izpostavimo še zelo ugodne sociodemografske kazalce ekološkega kmetijstva v Slovenski Istri. Tukaj imamo v mislih predvsem ugodno starostno sestavo družin in izobrazbo gospodarjev na ekoloških kmetijah. Prav izredno visoka izobraženost gospodarjev kmetij, več kot polovica jih ima višjo ali visoko izobrazbo, je v tem smislu zelo pozitivna (Anketa, 2008).

Problematika neenakomerne prostorske razmestitve ekološkega kmetijstva v Slovenski Istri

Geografsko gledano prihaja do velikih razlik v zastopanosti ekološkega kmetijstva znotraj Slovenske Istre, še posebno med vzhodnim zalednim delom in drugimi deli (Slika 4 in Slika 5). Kot centre oziroma območja, kjer je ekološko kmetijstvo najbolj zastopano, lahko opredelimo dve samostojni oziroma ločeni enoti (k. o. Truške in Sočerga) ter tri sklenjene enote:

- površine oziroma katastrske občine okoli Ankarana vključno z Bertoki in Dekani,
- površine nad Izolo (k. o. Cetore) in Koprom (k. o. Gažon) in
- JZ del zaledja ob dolini reke Dragonje (k. o. Koštabona, Krkavče, Raven in Sečovlje).

V kar štiriindvajsetih katastrskih občinah pa ni niti ene ekološke kmetije ali ekoloških površin. Večina takih katastrskih občin se nahaja v vzhodnem zalednem delu Slovenske Istre, kjer ekološko kmetijstvo sploh ni prisotno, z izjemo k. o. Sočerga (Slika 4 in Slika 5). To je nekoliko presenetljivo, saj smo pričakovali večjo zastopanost ekološkega kmetijstva na teh območjih, in sicer zaradi naslednjih predpostavk:

- v teh predelih je večji delež kmetijskih površin zaradi nižje stopnje urbanizacije,
- boljši so pogoji za razvoj večjih ekoloških kmetij, ki bi lahko imele večje travniške ter njivske površine,
- intenzivnost konvencionalnega kmetijstva je na večini območja nizka.

V prihodnje bi bilo potrebno raziskati vzroke za tako stanje, saj gre za najbolj nerazvit del Slovenske Istre, ki se ubada z mnogimi problemi in po našem mnenju je prav ekološko kmetijstvo ena od razvojnih priložnosti za to območje.

To nalogo v določeni meri že izpolnjuje ZEK Obala, ki je spomladi 2009 pripravilo projekt z naslovom "Strategija razvoja ekološkega kmetijstva za Slovensko Istro", ki je bil prijavljen na razpis LAS Istre – program LEADER Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Projekt je bil s strani upravljalca potrjen in se tako že pol leta uspešno izvaja. Glavni cilji projekta so:

- definirati ekološko kmetijstvo kot trajnostno rešitev (z ekonomskega, socialnega in okoljevarstvenega vidika) za podeželje oz. zaledje Slovenske Istre;
- hitrejši razvoj ekološkega kmetijstva v Slovenski Istri (porast števila ekoloških kmetij in kmetijskih površin, vključenih v sistem nadzora ekološkega kmetijstva);
- določitev smernic razvoja ekološkega kmetijstva (glede na geografske danosti oz. razmere);
- izobraževanje in ozaveščanje lokalnega prebivalstva o prednostih ekološkega kmetijstva in ekološko pridelane hrane;
- vzpodbujanje in razvoj trajnostnega turizma v povezavi z ekološkim kmetijstvom oz. na ekoloških kmetijah in navezavi na ohranjanju in oživljanju kulturne, zgodovinske in etnološke dediščine območja;
- vzpostavitev ekološke tržnice v Kopru (ta od junija 2009 že deluje);
- vzpodbuditi lokalne oblasti k večji podpori ekološkemu kmetijstvu (ZEK Obala, 2009).

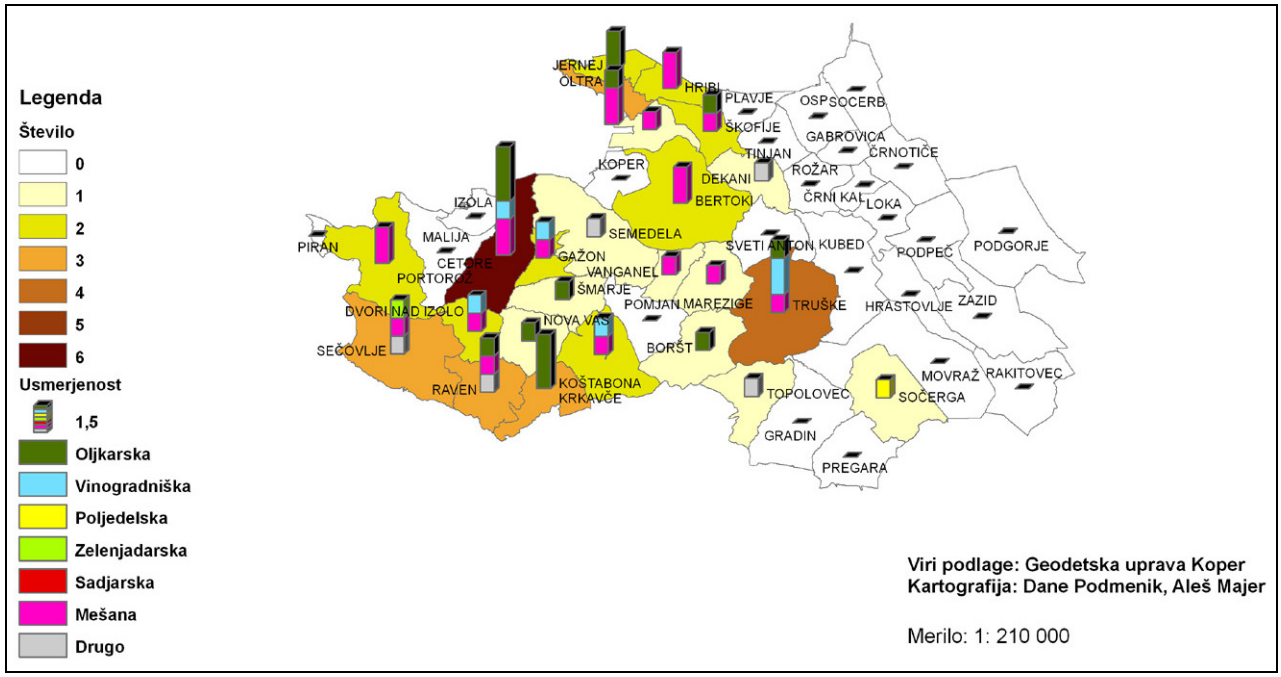

Sl. 4: Število ekoloških kmetij oz. pripadajočih ekoloških kmetijskih površin v uporabi in njihova usmerjenost po katastrskih občinah v Slovenski Istri (Anketa, 2008).
Fig. 4: Number of active ecological farms and the belonging ecological farming areas and their orientation according to cadastral municipalities of Slovene Istria (Questionnaire, 2008).

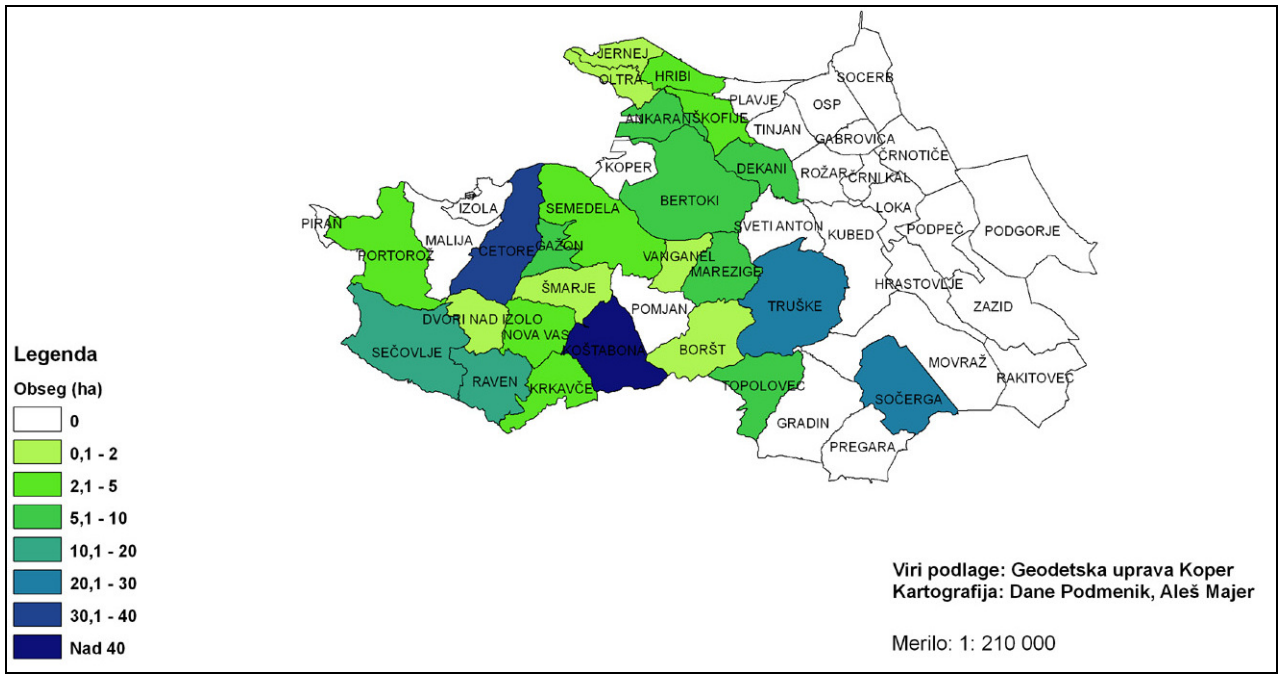

Sl. 5: Obsegi ekoloških površin po katastrskih občinah v Slovenski Istri (Anketa, 2008).
Fig. 5: Extent of ecological areas in individual cadastral municipalities of Slovene Istria (Questionnaire, 2008).

SKLEP

Ekološko kmetijstvo v Sloveniji je v zadnjih desetih letih doživelo velik razvoj. Po deležu ekoloških kmetij in deležu ekoloških kmetijskih površin se uvrščamo nad povprečje EU, kar je zagotovo pozitiven podatek. Vendar je potrebno opozoriti, da v zadnjih letih število na novo vključenih v ekološko kmetijstvo raste počasneje, saj so nas prehitele nekatere države EU, ki so še pred časom imele podoben oziroma celo veliko manjši delež ekoloških površin.

Ekološko kmetijstvo se je v Sloveniji najbolj razvilo v hribovitih predelih oziroma tam, kjer so pogoji za kmetovanje še težji. Prav to je botrovalo dejstvu, da je največ kmetij usmerjenih v živinorejo in da obenem v sestavi ekoloških površin izrazito prevladujejo travniške in pašniške površine. Zastopanost njivskih površin in trajnih nasadov je zelo nizka in je veliko pod povprečjem ekološkega kmetijstva v EU.

Za ekološko kmetijstvo v Slovenski Istri lahko podamo oceno, da je glede na slovenske razmere podpovprečno razvito in hkrati zelo specifično. Ta specifika oziroma razlika (v primerjavi s slovenskim ekološkim kmetijstvom) se kaže predvsem v velikosti ekoloških kmetij, njihovi usmerjenosti ter sestavi kmetijskih površin. Večji razvoj je ekološko kmetijstvo v tej regiji doživelo šele v zadnjih letih, kar dokazujejo podatki o časovni vključenosti kmetovalcev v sistem kontrole. Skoraj polovica vprašanih kmetovalcev je v kontrolo vključenih od enega do treh let, medtem ko je (le) petina takih, ki so v nadzor vključeni že več kot pet let.

V Slovenski Istri lahko naravne razmere za ekološko kmetijstvo označimo kot dobre, čeprav znotraj regije prihaja do kar velikih razlik. Pozitivno je tudi dejstvo, da na večini območja ni prisotna zelo intenzivna kmetijska pridelava, kar govori v prid razvoja ekološkega kmetijstva. Zato menimo, da bi lahko bilo ekološko kmetijstvo bolj razvito. Takega mnenja je tudi velika večina anketiranih ekoloških pridelovalcev in intervjuvani Boris Fras. Tukaj pogrešamo večjo angažiranost oziroma podporo s strani območne pospeševalne službe in pa predvsem lokalne politike, ki bi lahko s pravo usmerjenostjo in vizijo veliko pripomogli k razvoju ekološkega kmetijstva. Mnenja smo, da bi ekološko kmetijstvo lahko pripomoglo k razvoju zalednega dela regije, ki velja za veliko slabše razvito od obalnih delov. Po našem mnenju je zaledni del predvsem primeren za pridelavo poljščin in nekaterih vrst žita ter zelenjave in rejo drobnice. Analiza razvojnih programov za območje Slovenske Istre pa je pokazala, da ekološko kmetijstvo v razvojnih načrtih nima večje vloge. Pojavljajo se sicer nekateri projekti, ki so neposredno ali posredno povezani z ekološkim kmetijstvom, vendar večinoma niso konkretnejše opredeljeni in je zato tudi njihova izvedba vprašljiva.

Sl. 6: Utrinek z ekološke kmetije Borisa Frasa (foto: D. Podmenik).
Fig. 6: Scene from the organic farm of Boris Fras (photo: D. Podmenik).

Ocenjujemo, da je celotni zaledni del Slovenske Istre območje z visoko naravno in kulturno vrednostjo, zato menimo, da ima to območje zelo dobre potenciale za razvoj zaščitenih območij in okolju prijaznih dejavnosti (ekološko kmetijstvo, podeželski (ekološki) turizem, različne oblike t. i. "mehkega" turizma ...), ki pa so hkrati tudi vedno bolj tržno zanimive in ustvarjajo nova delovna mesta ter višjo dodano vrednost. Prav kombinacija zgoraj naštetih dejavnosti oziroma oblik trajnostnega razvoja bi lahko veliko prispevala k ustreznemu (trajnostnemu) razvoju zalednega dela in njegovi uveljavitvi kot "naravne" alternative razvoja obalnega dela Slovenske Istre.

SELECTED ASPECTS OF ECOLOGICAL FARMING IN SLOVENIA WITH AN EMPHASIS ON SLOVENE ISTRIA

Dane PODMENIK
SI-1000 Ljubljana, Postojnska 21
e-mail: dane.podmenik@gmail.com

Simon KERMA
University of Primorska, Faculty of Humanities Koper, SI-6000 Koper, Titov trg 5
e-mail: simon.kerma@fhs.upr.si

SUMMARY

During the last decade ecological farming in Slovenia underwent considerable development. With respect to the proportion of ecological farms and ecological agricultural area, Slovenia is above the EU average, which is surely an advantageous fact. However, we must point out that during the last few years, the number of farmers involved in ecological farming has been growing rather slowly, so some other EU member states, which only recently recorded a similar or even lower proportion of ecological agricultural areas, have gotten ahead of Slovenia.

Ecological farming in Slovenia is most developed in the highlands or in places where the general circumstances for farming are difficult. This explains the statistics evidencing that the majority of ecological farms are oriented towards breeding stock and that grasslands and pastures are markedly predominant in the structure of ecological areas. The fields and permanent plantations are poorly represented and far below the EU average for ecological farming.

As far as Slovene Istria is concerned, we can assess that ecological farming is very specific and developed to a degree below the Slovene average. The specific character (in the context of Slovene ecological farming) is evident particularly in the size of ecological farms, their organisation and the structure of farming areas. A significant development of ecological farming in this region has only been recorded during the last few years as is demonstrated by a short time interval since most farmers have joined the supervision system. Almost one half of the farmers we interviewed have entered this system one to three years ago and (only) one fifth of them have been included for over five years.

The natural circumstances for ecological farming in the Slovene Istria can be characterised as good, although the level of variations within the region is considerable. Another favourable circumstance, advantageous for the development of ecological farming, is that most of this area has not been affected by highly intensive agricultural production. For this reasons we believe that ecological farming could develop further. This view is shared by the majority of ecological farmers included in our inquiries and was also expressed by Boris Fras in his interview. What is missing is a higher level of commitment and support from the part of the regional Centre for the Promotion of Agriculture and particularly of the local administration, which could contribute significantly to the development of ecological agriculture by following a consistent orientation and pursuing a proper vision. We are of opinion ecological farming could contribute to the development of the hinterland, which is considered to be underdeveloped in comparison to the coastal areas. According to our judgement the coastal hinterland is particularly suitable for growing produce, some sorts of cereal, and vegetables as well as for breeding stock. An analysis of the developmental programmes for Slovene Istria has shown that ecological farming has not been assigned a significant role in those plans. Though some projects have emerged, which are directly or indirectly linked to ecological farming, they are usually not accurately defined, so their realisation is questionable.

We assess that the entire hinterlands of Slovene Istria is an area possessing distinct natural and cultural qualities and we are of opinion that it possesses a substantial potential for the development of protected areas and environmentally friendly activities (ecological farming, rustic (ecological) tourism, various forms of the so called "soft" tourism ...). At the same time these activities are increasingly interesting in terms of marketing, creating new jobs, and producing higher added value. The combination of activities or sustainable development forms listed above could contribute importantly to the appropriate (sustainable) developmental scenario of the hinterland and its establishment as a "natural" developmental alternative to the coastal part of Slovene Istria.

Key words: EU, Slovenia, Slovene Istria, (conventional) farming, ecological farming

VIRI IN LITERATURA

Anketa (2008): Vprašalnik o značilnostih ekološkega kmetovanja v Slovenski Istri. Koper, maj–julij 2008. Vprašalniki so shranjeni pri avtorju Danetu Podmeniku.

Alavanja, M. C. R. et al. (2003): Use of Agricultural Pesticides and Prostate Cancer Risk in the Agricultural Health Study Cohort. American Journal of Epidemiology, 157, 9. Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health, 800–814.

ANEK (2006): Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Bavec, M., et al (2001): Ekološko kmetijstvo. Ljubljana, Kmečki glas.

Bureau Veritas (2008): Certificiranje kmetijskih pridelkov in živil. Podatki o strankah v Slovenski Istri, vključenih v sistem nadzora ekološkega kmetijstva, maj 2008. Korespondenca po e-pošti shranjena pri avtorjih.

EPA (2009): U.S. Environmental Protection Agency**.** Pesticides and Food: Health Problems Pesticides May Pose. Http://www.epa.gov/pesticides/food/risks.htm (1. 9. 2009).

Eurostat (2008): Http://ec.europa.eu/eurostat/ (1. 8. 2008).

Fras, B. (2008): Boris Fras, ekološki kmet in predsednik Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije. Intervju. Ankaran, maj 2008.

Hoppin, J. A. et al. (2009): Pesticide use and adult-onset asthma among male farmers in the Agricultural Health Study. European Respiratory Journal Online. Http: //erj.ersjournals.com/cgi/content/abstract/09031936.00005509v1 (1. 9. 2009).

IKC (2008): Inštitut za kontrolo in certifikacijo Univerze v Mariboru. Podatki o strankah v Slovenski Istri, vključenih v sistem nadzora ekološkega kmetijstva, maj 2008. Korespondenca po e-pošti shranjena pri avtorjih.

ITR (2008): Inštitut za trajnostni razvoj. Http://www.itr.si (1. 7. 2008).

KON-CERT (2008): Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvu Maribor. Podatki o strankah v Slovenski Istri, vključenih v sistem nadzora ekološkega kmetijstva, maj 2008. Korespondenca po e-pošti shranjena pri avtorjih.

Lampkin, N. H. (1994): Organic farming: Sustainable Agriculture in Practice. V: Lampkin, N. H., Padel, S.: The economics of organic farming: an international perspective. Wallingford, CAB international, 3–9.

Kocjan Ačko, D. (2002): Sonaravno pridelovanje hrane. GEA, 12, 5. Ljubljana, 14–24.

MKGP (2009a): Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Analiza stanja ekološkega kmetijstva v Sloveniji.
Http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_kmetijstvo/starasektor_za_sonaravno_kmetijstvo/oddelek_za_kmetijstvo_in_okolje/kmetijsko_okoljska_placila/ekolosko_kmetovanje/ekolosko_kmetijstvo_dejstva_in_podatki/7_analiza_stanja_ekoloskega_kmetijstva_v_sloveniji/ (1. 9. 2009).

MKGP (2009b): Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Analiza stanja integrirane pridelave v Sloveniji.
Http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_kmetijstvo/starasektor_za_sonaravno_kmetijstvo/oddelek_za_kmetijstvo_in_okolje/kmetijsko_okoljska_placila/integrirana_pridelava/integrirana_pridelava_dejstva_in_podatki/analiza_stanja_integrirane_pridelave_v_sloveniji/ (1. 9. 2009).

MKGP (2009c): Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Eko_statistika_2008_regije. Excelova tabela. Interno gradivo MKGP, posredovano po e-pošti (30. 09. 2009).

Organic Europe (2008): Http://www.organic-europe.net (1. 8. 2008).

PKG (2002): Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija, 2000. Statistični urad Republike Slovenije, Http://www.stat.si/publikacije/pub_rr777-02.asp (1. 9. 2008).

Podmenik Adam, D. (2008): Stanje, značilnosti in problematika ekološkega kmetijstva v Sloveniji in Slovenski Istri. Diplomsko delo. Koper, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije Koper.

PVO (2006): Program varstva okolja za Slovensko Istro 2006–2010.
Http://www.opvo.mop.gov.si/opvo_08/opvo_slovenska_istra.pdf (1. 9. 2008).

Rejec Brancelj, I. (2001): Kmetijsko obremenjevanje okolja v Sloveniji. Ljubljana, Inšitut za geografijo Univerze v Ljubljani.

RPP (2006): Razvojni program podeželja za občine Koper, Izola in Piran 2007-2013. Http://www.rrc-kp.si/files/RAZVOJNI%20PROGRAM%20PODEZELJA.pdf (1. 9. 2008).

RRP (2006): Regionalni razvojni program Južne Primorske 2007–2013. Http://www.rrc-kp.si/files/RRP-verzija%2018-29.11.06.pdf (1. 8. 2008).

Science Netlinks (2009): Farmers & Pesticides. Http://www.sciencenetlinks.com/sci_update.php?DocID=268 (1. 9. 2009).

Slabe, A. (2005): Stanje ekološkega kmetijstva v Sloveniji s poudarkom na trženju (2004–2005). Ljubljana, Inštitut za trajnostni razvoj. Http://www.itr.si (1. 7. 2008).

Statistični letopis (2008): Kmetijstvo in ribištvo. Struktura kmetijskih gospodarstev. Kmetijska gospodarstva po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU). Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 296.

Stolze, M. et al. (2000): The Environmental Impacts of Organic Farming in Europe. Organic Farming in Europe: Economics and Policy (Vol. 6). Stuttgart-Hohenheim, University of Hohenheim.

SURS (2009): Kmetijska gospodarstva - splošni pregled po statističnih regijah, Slovenija. Http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1560001S&ti=Kmetijska+gospodarstva+%2D+splo%9Ani+pregled+po+statisti%E8nih+regijah%2C+Slovenija&path=../Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/03_kmetijska_gospod/07_15600_kmet_gosp_regije/&lang=2 (1. 9. 2009).

Štancar Poprask, T. (2008): Ekološko kmetijstvo na vodovarstvenih območjih. Diplomsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Tate, W. B. (1994): The development of the Organic Industry and Market: An international perspective. V: Lampkin N. H., Padel S.: The economics of organic farming: an international perspective. Wallingford, CAB international, 11–25.

Willer, H. et al (2008): The world of organic agriculture – statistics & emerging trends 2008. Bonn, IFOAM & FIBL, Frick.

ZEK Obala (2009): Združenje ekoloških kmetov Obala**.** Strategija razvoja ekološkega kmetijstva za Slovensko Istro. Ankaran, ZEK Obala.

ZZEKS (2008): Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije**.** Http://www.zveza-ekokmet.si (1. 9. 2008).